

ЛЕКЦІЯ № 3

Тема : «Друга група катіонів»

План

1. Іонний добуток води.
2. Гідроліз солей.
3. Загальна характеристика катіонів II групи.
4. Груповий реактив, умови його застосування.

1. Вода слабкий електроліт, але все ж таки дисоціює на іони $\text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}^+ + \text{OH}^-$
Із рівняння реакції помітно що, концентрація іонів водню дорівнює концентрації іонів гідроксиду: $[\text{H}^+] = [\text{OH}^-]$.

Застосувавши закон дії мас, константа дисоціації дорівнює :

$$K = [\text{H}^+] \cdot [\text{OH}^-] / [\text{H}_2\text{O}] \text{ або } K[\text{H}_2\text{O}] = [\text{H}^+] \cdot [\text{OH}^-],$$

Іонний добуток води $K_{\text{H}_2\text{O}}$ – це добуток концентрації іонів $[\text{H}^+]$ на концентрацію іонів $[\text{OH}^-]$.

$$K_{\text{H}_2\text{O}} = [\text{H}^+] \cdot [\text{OH}^-] = 1 \cdot 10^{-14}$$

Іонний добуток води дозволяє при відомій концентрації іонів $[\text{H}^+]$ визначити концентрацію іонів $[\text{OH}^-]$ і навпаки.

В чистій воді $[\text{H}^+] = [\text{OH}^-] = \sqrt{10^{-14}} = 10^{-7}$ г-іон /л, такий розчин

нейтральний.

Якщо $[\text{H}^+] > 10^{-7}$ г-іон /л, а $[\text{OH}^-] < 10^{-7}$ розчин кислий.

Якщо $[\text{H}^+] < 10^{-7}$ г-іон /л, а $[\text{OH}^-] > 10^{-7}$ розчин лужний.

Звичайно реакцію середовища визначають через **водневий показник рН**- це від'ємний десятинний логарифм концентрації іонів водню :

$$\text{pH} = -\lg[\text{H}^+], \text{ тоді}$$

при $\text{pH} = 7$ середовище нейтральне

при $\text{pH} < 7$ середовище кисле

при $\text{pH} > 7$ середовище лужне

Для визначення реакції середовища використовують індикатори.

Водневий показник важливий фактор проведення аналітичних реакцій додержання якого обов'язково.

2. Гідроліз солей – це взаємодія іонів солі з іонами H^+ або OH^- .

Гідроліз відбувається якщо:

- утворюється слабодисоційована речовина
- утворюється нерозчинна речовина (осад), тому що утворення цих

речовин супроводжується зв'язуванням H^+ або OH^- , що приводить до до кислого середовища (H^+) або лужного (OH^-).

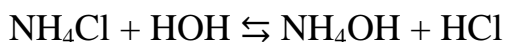
Реакція водних розчинів солей залежить від основи та кислоти з яких вона утворена.

Розрізняють 4 типи солей:

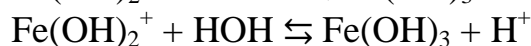
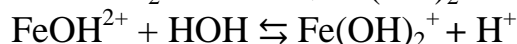
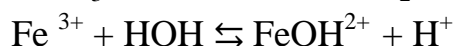
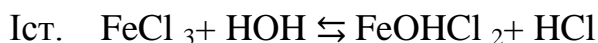
1. Сіль утворена слабкою основою і сильною кислотою ,

Наприклад : NH_4Cl , CuSO_4 , FeCl_3 , NH_4NO_3

Середовище при гідролізі – кисле (H^+)

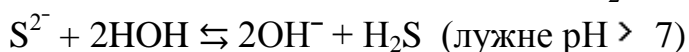
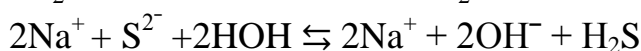
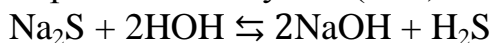
Якщо солі утворені багатозарядним катіоном, то гідроліз протікає ступінчасто.

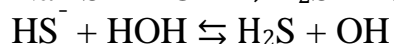
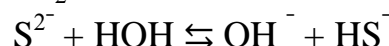
2. Сіль утворена сильною основою та слабкою кислотою ,

Наприклад : KCN , Na_2CO_3 , Na_2S

Середовище – лужне (OH^-).

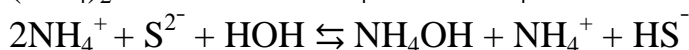
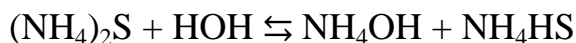
Але ця сіль утворена багато основою кислотою , тому дисоціює ступінчасто:

3. Сіль утворена слабкою основою та слабкою кислотою,

Наприклад : $(\text{NH}_4)_2\text{S}$, $\text{Fe}(\text{SCN})_3$

Середовище – або слаболужне, або слабокисле.

Ступінь дисоціації гідроксиду аммонія більша, ніж ступінь дисоціації іона HS^- , тому реакція середі розчину цієї солі буде слаболужна.

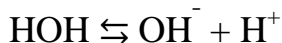
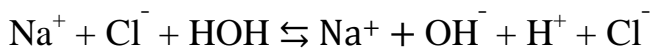
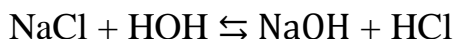
Гідроліз – процес зворотній, тільки деякі солі, утворені дуже слабкими основами та дуже слабкими кислотами гідролізуються до кінця.

Наприклад :

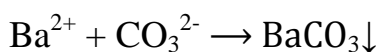
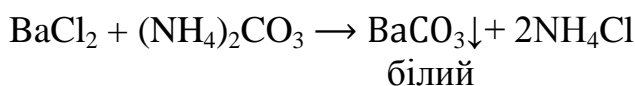
При цьому речовини випадають в осад, або виділяються у вигляді газу.

4. Сіль утворена сильною основою та сильною кислотою гідролізу не піддається. Наприклад : NaCl , K_2SO_4 , $\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$

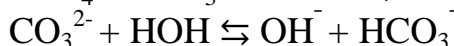
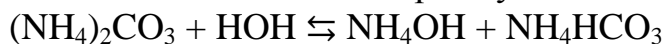

3. До другої аналітичної групи катіонів належать Ba^{2+} , Ca^{2+} , Mg^{2+} . Елементи катіонів цієї групи знаходяться в II групі головній підгрупі періодичної системи елементів. $\text{Ba}(\text{OH})_2$, $\text{Ca}(\text{OH})_2$ добре розчинні у воді, утворюють луги. $\text{Mg}(\text{OH})_2$ виявляє властивості слабкої основи. Кислі солі катіонів другої групи розчинні у воді, катіони Ca^{2+} , Ba^{2+} , забарвлюють полум'я в оранжева- червоній та жовто- зелений колір відповідно. Катіони Ca^{2+} , Mg^{2+} є в молоці. Вміст Ca^{2+} в сирому молоці 0,12%. Кількість молока в продуктах харчування визначають за вмістом кальція.

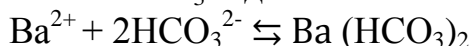
4. Друга аналітична група катіонів має груповий реактив карбонат амонію $(\text{NH}_4)_2\text{CO}_3$. Груповий реактив застосовують для осадження катіонів. Так як CO_3^{2-} з Ba^{2+} , Ca^{2+} , Mg^{2+} дає не розчинні у воді солі.

Груповий реактив $(\text{NH}_4)_2\text{CO}_3$ – сіль, утворена слабою основою та слабою кислотою і піддається гідролізу :

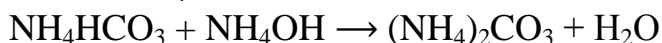
Аніон HCO_3^- - дає з катіонами II групи кислі солі – **розчинні у воді**.

Тому гідроліз треба придушити.

I умова

Щоб розчинні солі перевезти в осад (не розчинний) додати треба розчин аміака NH_4OH .

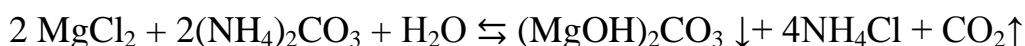

II умова

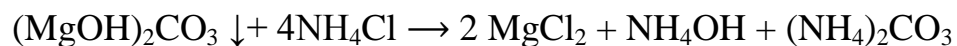
Нагрівання, тоді кислі солі розпадаються:

Але катіон Mg^{2+} при нагріванні з реактивом утворює основну сіль – осад, але він розчиняється в амонійних солях.

тому треба додати NH_4Cl , хоча надлишок не бажано, так як підвищується розчинність інших карбонатів.

Для повного осадження катіонів Ba^{2+} , Ca^{2+} і повного розчинення Mg^{2+} необхідні наступні умови:

- 1) Осадження проводять з гарячих розчинів (водяна баня)
- 2) Реакція середі розчину повинна бути лужною
- 3) Карбонати осаджати в присутності $\text{NH}_4\text{Cl} + \text{NH}_4\text{OH}$
- 4) Катіони осаджати свіжеприготовленим розчином $(\text{NH}_4)_2\text{CO}_3$ і для повноти осадження додавати надлишок реактива.